

Ilinca Ilian: Traducându-l pe Tracy K. Lewis

Pe Tracy K. Lewis l-am întâlnit în august 2017 la Asunción de Paraguay, în țara lui de adopție pe care o cunoaște ca-n palmă, în vreme ce eu abia de intrasem în contact cu dramele și frumusețile ei grație traducerii în română a romanului *Iarna lui Gunter* de Juan Manuel Marcos. Ne aflam amândoi la simpozionul de literatură organizat la Universidad de Norte din Asunción, unde, timp de patru zile, urmau să aibă loc serii de comunicări științifice, decernări de premii și distincții, lansări de carte, concerte, spectacole, vizite ghidate prin oraș, totul pus la punct cu pricepere și amabilitate de către distinșii amfitrioni. Ca întotdeauna la evenimentele academice, dincolo de programul decis de organizatori, afinitățile preiau inițiativa și în foarte scurt timp se leagă amiciții care pot deveni ulterior prietenii și colaborări serioase. Cu Tracy m-am împrietenit mai degrabă prin intermedierea minunatului, caldului și jovialului Rei Berroa, poet dominican și universitar de la Universitatea George Mason, Washington, întrucât cei doi poeți se știu de mult, colaborează și se prețuiesc reciproc. În felul acesta am avut privilegiul de a sta câteva zile lungi și frumoase în compania lui Rei, de care m-am apropiat imediat, de parcă ne știam de ani de zile, și a lui Tracy, care ne oferea la fiecare pas câte un comentariu bine țintit, o informație literară sau științifică de ultim moment, o observație neașteptată. Rei, un maestru al conversației, este mereu amabil, deschis, plin de anecdote incredibile și totuși, dincolo de aparențe, serios; Tracy este mai introvertit și mai reținut, dar, paradoxal, mai înclinat spre ironie și mai ales spre autoironie, trăsătură destul de rară printre creatori. Rei, un latino-american, locuiește de ani de zile în SUA unde a preluat din spiritul locului tot ce este mai prețios; Tracy, un nord-american, a migrat sufletește spre sud și nu doar vorbește și scrie într-o spaniolă incredibil de rafinată, ci stăpânește de asemenea limba guaraní cu o măiestrie cu care – după cum îmi spuneau specialiștii întâlniți la congres – puțini paraguayeni se pot mândri. Ce le puteam oferi noilor mei prieteni, care mă onorau cu o simpatie vădită? Rei îmi dăruise două antologii de versuri și printre poemele incluse acolo găsesc o poezie a lui Tracy dedicată nepotului său abia născut. Într-o pauză a colocviului, în cameră, dintr-un impuls căruia nu m-am chinuit să-i găsesc temeiul, m-am pus să-i traduc poezia și i-am citit-o ca să audă cum sună în română. La fel am făcut și cu un poem al lui Rei: iată umilul meu dar pentru doi poeți care puteau, prin traducere, să-și asculte o voce deopotrivă proprie și străină, modulată într-o limbă cu sonorități necunoscute pînă atunci, o limbă pe care,

poate, nu o ascultaseră decît sporadic sau deloc. Ascultîndu-și poemele în română, cei doi poeți nu doar au captat o fărîmă din sonoritatea unică a acestei limbi, ci, într-un fel, m-au și cunoscut mai bine și au aflat că am cu traducerea o relație nu atît profesională, cît mai degrabă „diletantă”, în sensul nobil al cuvîntului.

Traduc de mulți ani, dar, din fericire sau din nefericire, n-am ajuns să fac lucrul acesta ca pe o activitate „la normă”. Asta m-a ferit de plictiseala pe care, inevitabil, ajunge să ți-o dea o muncă impusă, dar m-a și văduvit, probabil, de experiențe mai diverse. Traduc de plăcere? Mai degrabă, cînd e vorba de un text care îmi place mult, traducerea devine o nouă formă de respirație intelectuală: un ritm care se impune spiritului și care se cere transmutat în altceva. E o formă de dans, dar executat cu extremă rigoare. Cuvintele se ordonează ca de la sine, deși în spatele acestei spontaneități e un simț al limbii perfect exersat și un gust pe care doar lecturile abundente au reușit să-l rafineze. Crescută într-o familie de literați, unde se citea în neștire și se comentau cărți la toate mesele de familie, unde cuvintele erau savurate, întoarse pe toate părțile, analizate și interpretate, m-am format în răspăr față de o cultură a superficialității consumiste, a pragmatismului găunos și a eficienței lipsite de scop precis. Limba vorbită frumos, cuvintele bine alese, sintaxa perfect susținută, toate acestea pot da bucurii pe care necunoscătorii nu le pot înțelege sau le pot vedea ca pe niște mofturi nesperioase. Literatura aduce această bucurie gratuită la un nivel mai înalt, iar traducerea devine un omagiu adus în același timp frumuseții literare și frumuseții propriei limbi. E prea bine cunoscut paradoxul traducerii: nimeni nu o poate „explica”, la rigoare, traducerea e imposibilă, și totuși practica arată că orice text dintr-o limbă se poate traduce în alta.

Am început să traduc pentru că m-a fascinat *Șotronul* lui Cortázar, încă nepublicat în română la acea dată. Cum sună soliloeciile lui Oliveira în română, mă întrebam? Ce muzică va da pe românește *glíglíco*, limba privată a îndrăgostiților din roman? Cum va vorbi Berthe Trépat, caraghioasa pianistă, straniu amestec de muziciană avangardistă și mic-burgheză stupidă? Va reieși din text kitschul existențial al lui Gregorovius? Dar accentul *porteño* al lui Traveler se va distinge de spaniola arogantă a lui Perico Romero? Fără gîndul de a publica integral cartea, am început să traduc fragmente, să ascult temătoare poezia ce se isca în română pornind inițial de la pasajele de virtuozitate ale lui Cortázar, pe care, implacabil, urma să le „dezumfle” prin ironie în capitolele din partea finală a cărții. Le citeam prietenilor din perioada aceea; la capitolele umoristice se rîdea de se auzeau lovituri în calorifer (vecinii erau sobri, noi eram foarte tineri, era

mijlocul anilor nouăzeci). Se comentau cuvinte, se cereau repetate fraze și paragrafe, încetul cu încetul capitolele se acumula și astfel am ajuns să traduc întregul roman, publicat apoi, după foarte mulți ani, la Chișinău, la editura Litera.

Movimiento perpetuo al lui Augusto Monterroso, un enorm scriitor central-american, l-am tradus peste mai mulți ani, în după-amiezi solitare. Maestru al prozei scurte și foarte scurte (e autorul celei mai succinte povestiri din lume, *Dinozaurul*: „Cînd s-a trezit, dinozaurul încă era acolo”), Monterroso îți impune o rigoare drastică. Evident, „rețeta” e aceeași: se traduce tot, se cere aleasă formularea cea mai economică, nu se adaugă nimic, nici explicații inadecvate și nici potențatori stilistici, se evită regionalismele și arhaismele se folosesc cu atenție etc. Dar la Monterroso toate aceste precepte trebuie respectate cu și mai mare strictețe, pentru că marca sa distinctivă e o sintaxă atît de bine strunită încît orice inadvertență în traducere poate ruina nu doar fraza ci, adesea, întreaga povestire. Un filozof traducător al lui Heidegger, după efortul supraomenesc pe care l-a presupus transpunerea lucrării *Sein und Zeit*, a spus că limba română e o limbă „despletită”: lipsește rigoarea, dar abundă nuanțele, varietatea, gradațiile, care aduc și imprecizie dar și poeticitate. Traducătoarea întregii opere a lui Proust, Irina Mavrodin, care m-a onorat cu prietenia sa, îmi spunea adesea că, paradoxal, îi este mai ușor să traducă din română în franceză, pentru că limba lui Molière are o rigurozitate care cere de la traducător mai degrabă exactitudine decît intuiție sau, altfel spus, mai degrabă cunoaștere a formulării necesare decît alegere între multiple posibilități de exprimare a unei idei. (De altfel, Cioran are o frază memorabilă apropo de specificul limbii române în contrast cu franceza: „să treci de la limba română la limba franceză e ca și cum ai trece de la o rugăciune la un contract”). Și spaniola e extrem de nuanțată și surprinzătoare, dar sintaxa ei e mai stabilă și mai precisă decît cea românească. Ce am învățat de la Monterroso a fost economia de mijloace, iar lecția mi-a folosit cît se poate de mult cînd a fost să traduc un alt extraordinar scriitor, mexicanul Mario Bellatín, total diferit de Monterroso în privința universului narativ, dar animat ca și acesta de tendința spre condensare și sobrietate stilistică.

În cu totul altă regiune literară se află *Altazor* de Vicente Huidobro, pe care l-am tradus în compania poetului Adrian Bodnaru, lucrînd împreună vers de vers poemul avangardist al unui scriitor megaloman, genial, excesiv, autor al unor imagini poetice strălucitoare. Huidobro avea o teorie despre poezie ca aptă de a fi perfect traductibilă, fără rest. Spunea într-o conferință: „Dacă pentru poeții creaționiști ceea ce contează e să prezinte un lucru nou, poezia creaționistă devine

traductibilă și universală, pentru că lucrurile noi sînt aceleași în toate limbile”. Și continua: „Cînd scriu «*El océano se deshace / Agitado por el viento de los pescadores que silban*» [*Oceanul se desface / Scuturat de vîntul pescarilor care fluieră*] prezint o descriere creată”. Ușor de spus, aparent ușor de tradus, dar greutățile apar la orice pas. Cum să transpui celebrele versuri de la începutul Cîntului al II-lea, cîntul iubirii pe care nenumărați îndrăgostiți din lumea hispanică l-au învățat pe de rost ca să-l recite iubitei: “Mujer, el mundo está amueblado por tus ojos / Se hace más alto el cielo en tu presencia / La tierra se prolonga de rosa en rosa / Y el aire se prolonga de paloma en paloma”. *Amueblar*, în spaniolă, e un cuvînt atît de banal (înseamnă *a mobila*), și totuși în contextul poemului huidobrian imaginea devine într-adevăr memorabilă. “Femeie, cu ochii tăi mobilezi lumea” seamănă, în română, cu un slogan publicitar dezastruos. La fel, verbul *prolongar*, care e atît de terestru și de tehnic, creează într-adevăr, exact așa cum voia Huidobro, o imagine surprinzătoare, care amplifică enorm capacitatea de a vedea și de a imagina, dar în română „prelungirea pămîntului din trandafir în trandafir” rămîne absurdă. Cred că mai bine de o oră am căutat împreună cu Adrian cuvîntul just pentru primul vers și nu mai puțin timp ne-a luat să găsim verbul echivalent în română pentru versurile al treilea și al patrulea. Pînă la urmă, conștienți că trebuie să ne asumăm o alegere, chiar dacă e atacabilă, am optat într-un sfîrșit pentru aducerea textului în vecinătatea unui registru religios, pur și simplu pentru că era validată de restul cîntului, care este un imn închinat unei femei ridicate la rangul de zeitate. Astfel, așa au rămas versurile în română: „Femeie, cu ochii tăi întocmești lumea / În preajma ta se-nalță cerul / Pămîntul se răspîndește din trandafir în trandafir / Și aerul din porumbel în porumbel”.

A lucra pe un text poetic cu un poet e un privilegiu. În privința bucuriilor lingvistice pe care le prilejuiește limbajul în bogăția și varietatea sa, doar conversațiile cu autorii traduși, mai ales dacă sînt poeți, pot egala colaborarea cu un poet pentru o traducere. Cînd i-am tradus lui Saúl Yurkievich o plachetă de versuri dadaiste, tot ce trebuia era să caut în limba română sonoritățile care să creeze eufoniile, muzica ultrapercutantă, cu accente atonale, care susțineau niște imagini abia schițate. Ghidajul autorului mi se părea important, dar în conversațiile cu el încercam doar să aflui dacă îmi confirmă înțelegerea sensului și, mai ales, a ritmului. Yurkievich era amabil și răbdător, dar, traducător și el *à ses heures*, știa că în cazul unei poezii de factura celei practicate de el, traducătorul, în măsura în care înțelege căutarea formală și conceptuală, este stăpînul textului în limba-țintă.

Traducându-l acum pe Tracy, am avut de asemenea nevoie de câteva clarificări și de câteva discuții, și, așa cum mă așteptam, aceste dialoguri pe marginea unor cuvinte sau imagini s-au dovedit a fi pe cât de instructive pe atât de spumoase. Tracy se oprea cu atenție asupra întrebărilor și sugestiilor mele, mă corecta, mă ajuta să aleg dintre variante sau îmi confirma alegerile. Conștient, ca orice traducător versat (de altfel, amîndoi am tradus *Iarna lui Gunter* de Juan Manuel Marcos), știa că dificultățile nu țin doar de echivalențele lingvistice, ci și de cele culturale și că una dintre provocările acestei activități este cea de a da o versiune elegantă și expresivă, fără a recurge la intruziuni pedante. De pildă, La Migra, o realitate atât de bine cunoscută pe continentul american, în ambele sale jumătăți, e ignorată de cititorul cultivat din România, astfel că în poezia „Imigrant” am adăugat, cu asentimentul poetului, o scurtă apozitie explicativă. La fel, i-am cerut părerea lui Tracy dacă e de acord să transpun „chingado” și „chingón” prin „fraier” și „șmecher”, explicîndu-i, de bună seamă, conotațiile cuvintelor în română, pentru că pornesc de la convingerea că a fi prea sigur de sine ca traducător nu poate fi decît un regretabil defect. Tracy scrie despre „smerenia de poet”, despre cum îl invadează „larmele străine” (*algarabías ajenas*), el fiind un simplu receptacol al sensurilor și sunurilor, pe care le filtrează cu extremă delicatețe prin „membranele” sale, „atît de subțiri”. În ceea ce-l privește pe traducător, smerenia ar trebui să fie virtutea fundamentală, fiindcă de pe soclul ei se ridică toate celelalte calități, dacă sînt. A-i cere părerea autorului, a osteni dicționarele, a te sfătui cu nativii, sînt gesturile firești ale tălmăcitorului, cu atît mai necesare cînd textul în original apelează la sensuri duble și la ambiguități poetice, deschizătoare ale sensului. Cu Juan Manuel Marcos cred că am umplut mai bine de zece pagini scrise mărunt cu întrebările și răspunsurile legate de traducerea romanului său. Sigur că, dat fiind volumul mult redus, cu Tracy n-am schimbat decît câteva mailuri, dar edificatoare. În poemul meu preferat din această serie, „Copaci în martie, încă desfrunziți”, alegerile au fost extrem de costisitoare și chiar cu ajutorul autorului deciziile au însemnat renunțări și resemnări în fața imposibilității de a cuprinde într-un singur termen polisemia unor vocabule spaniole ca *intimar* sau *trillar*: dacă primul înseamnă în același timp „a se apropia, a deveni intim” și „a notifica, a impune, a soma” (de pildă, plata unei amenzi), al doilea face referință atît la munca agricolă a treierîșului cît și la demonetizarea unei expresii sau a unei situații printr-un uz excesiv. „Cerule treierat de ninsori” a fost o alegere dintre alte variante care puneau accentul pe cel de-al doilea sens (cerul degradat de atîtea ninsori, cerul

ponosit de ninsori etc.), iar alegerea lui „a strecura” pentru *intimar* a venit cu greu, târziu și după un incitant dialog cu Tracy.

Probabil cel mai greu mi-a venit să traduc *Odă sau ce?*, poem pe care Tracy ni-l trimisese lui Rei Berroa și mie la câteva săptămîni după întîlnirea noastră la Asunción. Cu nu puțină autoironie și multă erudiție, ne dădea și influențele poetice din poem: Vallejo, Neruda și García Lorca. Mi-a fost greu să îl traduc în primul rînd pentru că poemul are un ritm cu totul special, pentru că lexicul e destul de provocator (ca în multe alte poezii ale lui), dar nu în ultimul rînd pentru că subiectivitatea îmi crea un obstacol suplimentar: propriile mele amintiri despre episodul care i-a inspirat lui Tracy poemul se infiltrau în încercarea de a-l traduce. Pornisem Rei, Tracy și eu să ne plimbăm seara prin centrul Asuncionului și, după mai bine de o oră de contemplat, pe străzile slab iluminate, imobile aparent nelocuite sau șantiere în paragină, am descoperit cu stupefație, chiar în Plaza de Armas, corturile refugiaților amplasate între Catedrala din Asunción și Palatul de Justiție. Întrebînd un gardian amabil, ca toți cei care păzeau străzile centrale, de ce și de cînd stăteau oamenii aceia acolo și dacă nu li s-au oferit locuințe sociale, am aflat că trecuse aproape un an jumătate de cînd sinistrații s-au instalat acolo și că guvernul le-a oferit o alternativă locativă mai adecvată, dar că ei au refuzat. Nu aveam cum să verificăm adevărul informației, detaliile, condițiile impuse de-o parte și de alta. Am vrut de asemenea să ne apropiem de statuia lui Juan Salazar de Espinosa, întemeietorul orașului, dar se află în partea ocupată de corturi, unde oamenii se dedau în tihnă activităților serii și sigur n-ar fi fost bucuroși să fie deranjați. Plimbarea noastră nocturnă a fost pe de o parte exaltantă datorită minunatei companii, pe de altă parte deprimantă, din cauza degradării orașului, a protestelor de peste zi care făceau impracticabile multe străzi din centru și mai cu seama din pricina campusului improvizat din piața centrală. Peste câteva săptămîni, Tracy ne trimitea lui Rei și mie superba sa poezie inspirată de promenada noastră nocturnă prin centrul capitalei paraguayene. Traducerea în română a (pseudo)odei lui Tracy e și ea o formă de a mă solidariza cu mesajul ei generos. Tracy, pe lîngă lecția poetică, este și un maestru în domeniul eticii, prin pledoaria lui pentru multiculturalitate, prin critica lui la adresa autosuficienței și aroganței unei țări bogate vizavi de vecinele sale mai năpăstuite, prin capacitatea sa de a se solidariza cu victimele unei lumi deloc drepte. La simpozionul de la Asunción ne-a povestit cu plăcere în ce măsură l-a „salvat” plecarea sa timpurie în Africa, unde a putut în sfîrșit să lase în urmă proastele deprinderi de gîndire preluate de la o monocultură incapabilă de relativizare, de autocritică, de ironie, ca aceea din

Colorado, statul său natal. America Latină e, pentru Tracy, exact opusul unei astfel de monoculturi autosuficiente, iar identificarea sa personală cu destinul subcontinentului latino este o dovadă a amplitudinii sale sufletești, așa cum poemul *Latino-american* e mărturia capacității sale de a-și analiza poetic identitatea americană.

Oricât de paradoxal ar părea, de un lucru am devenit sigură traducând: cu cât e mai bun textul în limba de origine, cu atât e mai ușor de tradus. Inevitabil, am avut parte și de cărți mai puțin inspirate, iar tendința unei literate, care e și traducătoare și profesoară de literatură, cum e cazul meu, e să „corecteze”, să intervină, să facă fraza mai bună. Există cazuri de autori mediocri înnobilați prin traducerea în alte limbi, dar întrebarea rămîne dacă e vorba de o traducere bună sau de o falsificare a textului. Indiferent dacă e vorba de poezie sau de proză, fidelitatea creatoare față de text e legea supremă a actului traductiv (o lege ușor de formulat, greu de pus în practică).

Poezia lui Tracy K. Lewis e puternică, pătrunzătoare, cu registre variate, de la duișia supremă în fața unui prunc abia născut la invectiva cea mai aspră vizavi de indiferența celor puternici, de la freamătul interior pe care îl produce prevestirea primăverii pînă la înfrățirea dincolo de moarte cu cei schingiuiți și uciși pe nedrept. Poezie de forță, inspirată, autentică: o adevărată bucurie pentru traducător.

Nu pot încheia aceste rînduri fără a-i mulțumi Lenutei Giukin nu doar pentru găzduirea acestui grupaj în revista pe care o conduce, ci pentru toată activitatea sa de promovare a culturii române în străinătate și mai ales pentru construirea de punți între oameni care, trăind în țări și continente diferite, își descoperă neașteptate afinități, nenumărate lucruri în comun, îmbucurătoare similitudini.

Tracy K. Lewis holds the rank of Distinguished Teaching Professor of Spanish and Portuguese at the State University of New York at Oswego, where he also serves as Coordinator of the Spanish Program.

Lewis is recognized as one of the foremost international experts on the literature of Paraguay, with special emphasis on literature in Guaraní. He has written on numerous Paraguayan writers (both Spanish- and Guaraní-speaking), including Augusto Roa Bastos, Juan Manuel Marcos, Renée Ferrer, Susy Delgado, and Tadeo Zarratea, and is himself the author of four books in Spanish, Guaraní, and English: *Gesta de colibrí* (2015, poetry), *Piel de latitudes* (2013,

poetry), *Desembocando en palabra* (2009, poetry), and *Tojojuhu ñe'ê: meditaciones de un norteamericano sobre el Paraguay* (2009, essays and poetry). In addition, he has published English translations of Marcos' novel *El invierno de Gunter* (*Gunter's Winter*, 2001) and book of poetry *Poemas y canciones* (*Poems and Songs*, 2015), as well as of Ferrer's volumes *Ignominia* (*Infamy*, poetry, 2016), *Desde el encendido corazón del monte* (*From the Burning Heart of the Forest*, short stories, 2011), *Cascarita de nuez* (*Little Nutshell*, children's poetry, 2008), and *Peregrino de la eternidad/Sobreviviente* (*Pilgrim in Eternity/Survivor*, two collections of poetry in one volume, 2005). In 2013 he also published a critical edition in Spanish of Marcos' *El invierno de Gunter*, and the year 2017 saw the publication of his Guaraní translation of Marcos' *Poemas y canciones* (*Ñe'êyvoty ha purahéi*), making Lewis one of the first non-Paraguayans, or perhaps the first, to translate a major work of literature into that language.

In addition to his 2014 appointment as Distinguished Teaching Professor, Lewis was honored in 2012 with SUNY's Chancellor's Award for Excellence in Teaching. He holds as well the title of *Profesor de Honor* (1997) from Paraguay's Universidad del Norte. In 2013 he received the Universidad del Norte's Albert Camus Prize, and in 2012 the Paraguayan Ministry of Education conferred on him a medal for lifelong contributions to Paraguayan culture. In 2014, for contributions to the Guaraní language, he was inducted into the Ateneo de Lengua y Cultura Guaraní, one of the few non-Paraguayans to be so honored. In 2002 Lewis was granted the Poetry Prize of the Society for Humanistic Anthropology, and in 1987 his essay on Julio Cortázar and José María Arguedas received Honorable Mention in the prestigious essay competition of the Mexican journal *Plural*, founded by Octavio Paz.

Ilinca Ilian (n. Țăranu), traducătoare și eseistă, predă la Facultatea de Litere a Universității de Vest din Timișoara din 1995. În 2001 a ținut cursuri de literatură europeană la Universitatea Autónoma de Nuevo León, México, iar în 2004-2006 a ținut cursuri de limbă și civilizație română la Universitatea Paul Valéry din Montpellier, Franța.

Din 2010 coordonează rețeaua profesională „Red Regional de Hispanistas de Europa Central” care îi reunește pe specialiștii în studii hispanice din diverse universități și centre de cercetare din Europa Centrală și de Sud-Est. În această calitate, coordonează schimburi academice între universități, este redactor-șef al revistei *Colindancias – Revista de Hispanistas de Europa Central* indexată în diferite baze de date internaționale și este de asemenea inițiatorea unei ample cercetări referitoare la

receptarea literaturii latino-americane contemporane în spațiul european.

Pe lângă articole și eseuri publicate în română și spaniolă în țară și străinătate, Ilinca Ilian a tradus din limba spaniolă în română:

Șotron, traducere, cronologie, studiu introductiv și note a romanului *Rayuela* de Julio Cortázar, Ed. Litera, Chișinău, 2004.

Manualul canibalului, traducere și postfață a romanului *Manual del caníbal* de Carlos Balmaceda, Ed. Vellant, București, 2008.

Ființă și frumusețe, traducere în română (alături de Beatrice Marina), a cărții de filozofie de Luis Lobato, *Ser y belleza*, Ed. Galaxia Gutenberg, Cluj-Napoca, 2008.

Perpetuum mobile, traducere și postfață a volumului de povestiri *Movimiento perpetuo* de Augusto Monterroso, Ed. Bastion / Ed. Universității de Vest, Timișoara, 2009.

Salon de frumusețe / Lecții pentru un iepure mort, traducere în limba română și postfață a romanelor lui Mario Bellatín, *Salon de belleza și Lecciones para una liebre muerta*, Ed. Vellant, 2009.

Moștenirea Matildei Turpin, traducere în limba română a romanului *La fortuna de Matilda Turpín* de Álvaro Pombo, Ed. Vellant, București, 2012.

Altazor, traducere în limba română și studiu introductiv la *Altazor* de Vicente Huidobro, Ed. Brumar / Diacritic, 2012.

Iarna lui Gunter, traducere în limba română și postfață a romanului *El invierno de Gunter* de Juan Manuel Marcos, Ed. Diacritic, 2014.

Activitatea de traducător a Ilincăi Ilian a fost recunoscută prin acordarea premiului I la concursul național de traduceri „Don Quijote”, organizat de Institutul Cervantes din București (2003) și a diplomei Filialei Timiș a Uniunii Scriitorilor din România pentru traducerea (împreună cu Adrian Bodnaru) și prezentarea cărții *Altazor* de Vicente Huidobro (2013).

Poems by Tracy Lewis in translation by Ilian Ilinca

Smerenie de poet

În derivă scriu,
vîrfurile peniței abia
atinge hîrtia
și e purtată de-un aer
ce-mi intră prin toți porii
ochilor: nu sînt eu
cel care o împinge pe solul zgîriat
al semnului. Scriu
hoinărind, receptor
pentru larme străine
abia cernute
prin membranele mele de piele
sau prin timpan, ele atît de subțiri;
intră în mine, le dau
ființa mea firavă de cerneluri
fragile, își urmează
drumul la fel cum și eu
mi-l urmez pe al meu,
printre coloanele
semețe ale zorilor.

(din *Gesta de colibrî*)
Oswego, 31 iulie 2013

Humildad de poeta

A la deriva escribo,
la punta de la pluma
tocando apenas el papel
y dirigida por un aire
que me entra por los poros
de los ojos; no soy yo
quien la empuja
sobre el suelo arañado
del signo. Escribo
deambulando, receptor
de algarabías ajenas
pasadas apenas
por membranas más de piel
o tímpano, mínimas;
me entran, les doy
mi leve ser de tintas
deleznable, siguen
su camino como yo
el mío, por las columnas
airosas del amanecer.

(de *Gesta de colibrî*)
Oswego, 31 julio 2013

Latino-american...

...sînt eu, o ştiu de la busola
oaselor mele care arată
mereu sudul,
şi de la o anume deplasare
a sufletului meu, puţin cîş
în vasta vitrină din nord,
de la predilecţia spre baroc
în cuvinte, un anume gust
de sîngerete
şi de *mandi'o* lipit mereu
de cerul gurii, şi de la galopul
din tîmple cînd îl citesc
pe Neruda. Eu care m-am născut
în marea Occidentului
şi am purtat pe genunchii mei
de licean lecturi
din Shakespeare, Flaubert
şi Emerson, eu care am crescut
cu spatele spre est
şi cu ochii spre vest, băgînd în mine
hot dogs şi *Manifest*
Destiny, mă găsesc dintr-odată
răsturnat peste Anzi
şi pampas, cu un chef
de guaranias şi de chioşcuri pentru grătare
şi cu o ciudă cît Aconcagua
pe ciorchinii de muşte
care fac trafic pe frunţile
copiilor din mahalale, eu
...sînt... latino-
american.

Oswego, 21 aprilie 2016

Latinoamericano...

...soy yo, lo sé en la brújula
de mis huesos siempre
apuntada al sur,
y cierto desplazamiento
de mi alma en medio
de tanta vitrina septentrional,
cierta preferencia barroca
en la palabra, cierto
sabor a morcilla
y *mandi'o* perpetuamente
en la boca, y la sangre
en las sienes cuando leo
a Neruda. Yo que nací
en la marea de Occidente
y llevé en mis caderas
de colegial lecturas
de Shakespeare, Flaubert
y Emerson, yo que crecí
de culo al este
y ojos al oeste, comiendo
hot dogs y *Destino*
Manifiesto, me encuentro ahora
supino sobre Andes
y pampas, con este afán
a guaranias y quinchos
y esta rabia tamaño Aconcagua
a los racimos de moscas
que trafican en la frente
de los niños de arrabal, yo
...soy...latino-
americano.

Oswego, 21 abril 2016

Unui torturat

Da, o să vină fluturii
la umbra sclipitoare
a gropii tale azi tăgăduite,
frate. Da, o să vină,
și se vor zbungui pe dos
față de cel care care-a sădit
în carnea-ți chistul
ranchiunei și ți-a tatuat
– ca ticălos nemernic
secreție grețoasă-a cloacei
rahat întins –
sufletul tău etern.
În van nu o să fie
trăirea ta în veci chiar prin
silabele acestea, frate,
nici floarea nu va fi-n zadar
care se-nalță chiar din brazda
de metale incandescente
în viscerele tale.
Și nici zadarnic, frate,
nu va fi chinul
pe care l-au pișat
în rîul ființei
tale. Praf pieritor
vor fi chiar ei,
iar, frate, tu
grădină, grădinar.
Da, o să vină
fluturii la
mîinile-ți bățătorite
și se vor zbungui în bucele
suavei seri,
și cu polenul florilor din tine,
vor pleca...

(din *Gesta de colibrí*)
Oswego, 10 martie 2015

A un torturado

Sí vendrán mariposas
a la sombra rutilante
de tu fosa desmentida,
hermano. Vendrán, sí,
retozarán a contramano
del que instaló
en carne tuya el quiste
del rencor y tatuó
de pendejo inútil
esputo cloacal
mierda aplastada
tu alma eterna.
No en balde será
tu pervivir por estas
sílabas, hermano,
ni en vano la flor
que brota del surco
de metales ardientes
en tu víscera.
Ni será, hermano,
baldío el dolor
que orinaron
en el río de tu
ser. Polvo precedero
serán ellos,
y vos, hermano,
jardín y jardinero.
Sí vendrán
mariposas a tus
manos callosas,
retozarán en espirales
de la suave tarde,
con polen de tus flores,
se irán...

(de *Gesta de colibrí*)
Oswego, 10 marzo 2015

Imigrant

Pentru Otilia Cortez
Sînt singur fără tine, camaradă

Fac eforturi insulă latină
în ocean saxon
atol de corali în echilibru precar
contra cartofilor fără gust
și a strălucirii mincinoase a dinților.
Greu în fața puhoiului
de anglomonosilabe expediate la ghișeu
să-mi încropesc insula de r-uri pronunțate apăsat
și de chitare, complimentul meu
sincer făcut lumii și
popoului ei. *Cine-o fi
jilțul, regina mea..., cine
o fi mătasea.* Greu
zîmbetul mucalit al palmierului
în fața rictusului
pereților. Poate că
o să vină apocalipsa.
Poate că o să se întoarcă harta
cu susul în jos și sudul va fi șmecherul
și nu fraierul, iar Unchiul Sam
o să-și ude spatele trecînd granița ilegal, Donald
Trump o să-și rupă șalele
tăind verze-n Chiapas,
La Migra, temuta poliție, o să devină
Maica Tereza. Poate că
acest apartament pe care-l curăț
vorbește spaniola, mesele murdare
și salatele verzi și pisoarele
și abatoarele de porci
ne urează spor la treabă
buen trabajo buen
trabajo hermano. *Cine-o fi
insula...,
...frate...*

(din *Gesta de colibrí*)
Oswego, 26 august 2015

Inmigrante

para Otilia Cortez,
solito sin vos, compañera

Me esfuerzo isla latina
en océano sajón,
atolón de arrecife precario
contra papas sosas
y el brillo hipócrita de los dientes.
Difícil ante tanto
anglomonosílabo de cajero
armar mi islote de erres
y guitarras, mi piropo
sincero al mundo y sus
nalgas. *Quien fuera
sillón, mi reina..., quien
fuera seda...* Difícil
la picardía de palmera
frente al rictus
de las paredes. Tal vez
venga el apocalipsis.
Tal vez se invierta
el mapa, el sur sea chingón
y no chingada, el Tío Sam
se moje la espalda, Donald
Trump se rompa el culo
cortando coles en Chiapas,
la Migra se vuelva
Madre Teresa. Tal vez
este piso que limpio
hable español, las mesas sucias
y las lechugas y los orinales
y los surcos de pesticida
y los mataderos de cerdos
nos griten buen trabajo
buen trabajo buen
trabajo hermano. *Quien
fuera isla...,
...hermano...*

(de *Gesta de colibrí*)
Oswego, 26 agosto 2015

Odă, sau ce?

--Piața Armas, Asunción
10 august 2017

La o distanță de cât arunci o piatră
și dincolo de lună, la scîrnăvii de șobolani
în șanțuri de scurgere arse,
s-au așezat în stinghia capitolului
corturile sinistraților.
Iar pe limba domnului președinte
s-a așezat musca indiferenței.
În parcul care pe vremuri era al eroilor patriei
un copil și-a stors puroiul, un polițist și-a desfăcut
fălcile într-un căscat, iar un porumbel
și-a lăsat găinațul pe un automobil răstrurnat.
Nimeni nu a băgat de seamă că Juan de Salazar
a plecat cu monumentul său
în spinare, nici n-a remarcat
că frumoasa adormită, catedrala,
se pîrția în somn. Turiștii
și-au făcut selfies.

Însă din cea mai fină fisură
a celei mai acide gropi de gunoi
de pe gazonul cel mai călcat în picioare,
a izbucnit, pentru o clipă numai,
o strălucire. Și s-a ridicat în zbor,
și a traversat aerul cu ascuțșuri tăioase,
și s-a lipit de retina
unui poet. Și cutreierînd
prin amezițoarele canioane ale unui creier
și făcînd salturi stelare în sinapse lungi cât un braț
a ieșit din vîrfurile unor degete
pe marea de platină a unei foi,
și a fost un poem. Și o briză purtînd mii de voci
a făcut lună gazonul călcat în picioare, iar sinistrații
s-au ridicat în corturile lor și turiștii
și-au lăsat jos aparatele de fotografiat, iar copilul
descotorosindu-se de rănile lui a spus *eu trăiesc*
și a rupt-o la fugă,
la umbra capitolului,
la o distanță de cât se iscă un poem.

Oswego, 7 septembrie 2017

Oda, ¿o qué?

--Plaza de Armas, Asunción
10 agosto 2017

A distancia de una pedrada
y más allá de la luna, a cagada de ratas
en las cunetas quemadas,
se asentaron en las ingles del capitolio
las carpas de los desplazados.
Y en la lengua del señor presidente
se asentó la mosca de la indiferencia.
En el parque que antes era de próceres,
un niño supuró, un policía bostezó, y una
paloma
defecó sobre un automóvil revolcado.
Nadie notó que Juan de Salazar
se fue con su monumento
a cuestras, ni se percató
que la bella durmiente de la catedral
echaba pedos en sus sueños. Los turistas
sacaron selfis.

Pero en la más mínima grieta
del más ácido basural
sobre tallos del más aplastado césped,
brilló, un segundo no más,
un fulgor. Y alzó vuelo
y atravesó el aire filoso
y se pegó a la retina
de un poeta. Y peregrinando
por altos cañones de un cerebro
y saltos estelares de sinapsis de un brazo
salió de las yemas de unos dedos
sobre el mar platino de un papel,
y fue poema. Y una brisa de mil voces
lustró el césped aplastado, y los desplazados
se irguieron en sus carpas, y los turistas
bajaron sus cámaras, y el niño
en renuncia de sus llagas dijo *yo vivo*
y echóse a correr,
a la sombra del capitolio,
a distancia de un poema.

Oswego, 7 septiembre 2017

La Boca, cartier al Buenos Airesului

Nu știi ce spune
despre noi
faptul acesta: că mizeria
ajunge pînă la urmă să se transforme
în turism,
nici ce, tangoul
ăsta care cade
ca un obsidian lichid
din groaznică speluncă
de pe vremuri și care-i locul unde stăm acum.
Nici despre mine, ce, nu știi,
eu, care acum fac zeci de poze
aici unde deunăzi
coate-ți trăgeai
cu șobolanii
în confreria
latrinelor
comune,
turist, eu,
al mîrlăniilor
de ieri
care-n sărutul
contingent
al răfuielilor de cuțitari
naștere-au dat
acestui azi în care-s viu,
și el speluncă, negreșit,
pentru turiștii
viitori.

(din *Piel de latitudes*)

Buenos Aires-Asunción, 17 august 2011

La Boca, barrio de Buenos Aires

No sé qué dice
de nosotros
que la miseria
acaba siempre
en turismo,
ni qué, el tango
este que cae
como obsidiana líquida
del horrendo tugurio
que fue este lugar.
Ni qué de mí,
que saco fotos
donde se vivía
una vez a codazos
con las ratas
en la cofradía
de letrinas
compartidas,
turista, yo,
de las putadas
de ayer
que en el beso
contingente
de las cuchilladas
dieron a nacer
el hoy que vivo,
tugurio también
para los turistas
que serán.

(de *Piel de latitudes*)

Buenos Aires-Asunción, 17 agosto 2011

Omul trăiește ca să se nască

ieșiți din mame apatrizi,
nu contenim pe urmă cu patria
să ne dăm ifose, cînd
pîntecul e pămîntul
fără vămi și fără urmă de
politică externă și nu-i
alt imn decît domoala melopee, lină,
a amnioticelor marea:
ieșiți din mame ifose ne dăm
cu neam și cu hotare,
cînd pămîntul
e numai pîntec
pentru o altă naștere
iar biata noastră gesta
e pe el, atît:
gestație.

(din *Piel de latitudes*)
Syracuse-Hanover, New Hampshire,
6 iunie 2009

Se vive para nacer

Paridos apátridas,
de patria luego
presumimos, siendo
el vientre tierra
sin aduanas ni política
externa ni más
himno que el arrullo
de amnióticas mareas;
paridos presumimos
de pueblo y fronteras,
siendo la tierra
sólo vientre
para otro nacimiento,
y nuestra pobre gesta
sobre ella, sólo
gestación.

(de *Piel de latitudes*)
Syracuse-Hanover, New Hampshire,
6 junio 2009

**Copaci în martie,
încă desfrunziți...**

Mă cotropesc ramurile
negre cu încă nenăscutele lor
cuvinte de muguri, cu
aerul lor de incipiență abia
perceptibilă în aerul dens
al amurgului. Mă
invadează, scriu
în briza de culoarea cenușii
cu o cerneală invizibilă de aripi,
agitație de furnici,
roade dintii ale scînteierii
aflate încă în așteptare
care cuprinde oasele
iernii, încă
înțepenite. Îmi strecoară
printre degetele gri
ale unui cer treierat de ninsori
omida fosforescentă
a verdelui, vestesc cu surle
în marea însetată
a ochilor mei umbra
luminoasă
a luminii.

(din *Gesta de colibrî*)
Oswego-Syracuse, 2 mai 2013

**Árboles de marzo,
desnudos aun...**

Me invaden las ramas
negras con su palabra
nonata de capullo, su
aire de incipienca apenas
palpable en lo espeso
del atardecer. Me
invaden, escriben
en la brisa color ceniza
una tinta invisible de alas,
inquietud de hormigas,
primicias de fulgor
todavía sin estreno
entre los huesos
del invierno, férreos
todavía. Me intiman
entre los dedos grises
de un cielo trillado de nieves
el gusano fosforescente
de lo verde, pregonan
en el mar sediento
de mis ojos la sombra
luminosa
de la luz.

(de *Gesta de colibrî*)
Oswego-Syracuse, 2 mayo 2013

**Pentru micuțul Louis John,
care a venit pe lume
la 31 ianuarie 2017**

Născîndu-te, nepotul meu
fără să știi ai reluat
vechiul făgaș pe care merge tot ceea ce-i rotund
și-anevoios, pumnul infim
al căpușorului tău ud
croindu-și drum cu greu către ieșire
spre a fi prins de moașă,
spre-a deveni apoi
tot doar o moliciune blîndă și alint,
într-o planetă ce-mi plutește
în brațe. Tu singur ai venit pe lume,
Louis, și totuși geamăn ești
al mamei tale, care mi-a plutit și ea
în brațe, planetă de făgăduințe
și nădejdi, toată a mea
și numai viitor. Dar se petrece
dintr-odată ceva ciudat:
cel care-acum se naște sînt chiar eu.
Simt că devin deodată doar un pumn,
mă ghemuiesc și sînt purtat pînă în fața roții sunătoare
de lumină ce strălucește la capătul întunecimii,
și-apoi țîșnesc
pe-altă orbită, înfășat
în mîini care-mi zîmbesc,
tot o planetă
ținută-n brațe de altcineva, dar neștiut.

Acum tu mă-nsoțești.

Oswego, 21 febrero 2017

**Para el pequeño Louis John,
que entró al mundo
el 31 de enero de 2017**

Al nacer, nieto mío,
sin saber reanudaste
el antiguo ciclo de todo lo redondo
y duro, el puño diminuto
de tu coronilla empapada
forzando rumbo de entrada
entre manos de partera,
para luego volverte
todo suave y arrullos,
pequeño planeta a flote
en mis brazos. Naciste único,
Louis, y sin embargo gemelo eres
de tu madre, quien a su vez
flotó también en mis brazos, planeta
de anhelos y promesas, mía entera
y en pañales. Pero pasa
de pronto algo raro:
el que nace soy yo.
Me siento de pronto hecho puño,
encuclillarme, aupar ante el ruedo sonante
de luz al final de lo negro,
para luego brotar
en otra órbita, enmantado
en manos sonrientes,
planeta también
en brazos de qué otro.

Me acompañas tú.

Oswego, 21 febrero 2017